

UMÍTE SE PODEPSAT?

Kdy konečně ožije elektronický podpis

Čas od času lze v tradičních i elektronických médiích narazit na více či méně optimistické články týkající se elektronického podpisu. Proč se zatím nenaplnily prognózy a přání ohledně masovějšího rozšíření elektronického podpisu?

Podle statistiky Ministerstva informatiky ČR bylo v roce 2005 vydáno v tuzemsku necelých 13 tisíc kvalifikovaných certifikátů. Ve statistice není uvedeno, zda je do tohoto počtu zahrnuto i množství následných certifikátů, které jsou v podstatě pouze obnovou certifikátů vydaných dříve (certifikát má platnost jeden rok). Pokud ano, vyjadřuje uvedené číslo de facto počet držitelů certifikátů. Vezmeme-li v úvahu, že Česká republika má přibližně 8 milionů plnoletých občanů, představují držitelé kvalifikovaných certifikátů pouze cca 0,16 procent dospělé populace. Jinými slovy, certifikát má přibližně každý šestistý občan nad 18 let. To skutečně není nijak závratné číslo. Dalo by se říci, že elektronický podpis je v českých podmínkách prakticky mrtvou záležitostí.

Boom, který byl v některých kruzích očekáván v souvislosti s akreditací nových certifikačních autorit (v srpnu loňského roku získala akreditaci certifikační autorita České pošty a o měsíc později společnost eIdentity), se nekonal. Je pravda, že vznik konkurence by obecně měl přispět ke snížení cen a v důsledku ke zvýšení poptávky po daných službách, ale konkurence sama o sobě je k ničemu, neexistuje-li objektivní důvod, proč bych si dané zboží měl pořídit. A nevýrazný billboard na dálnici D1 s reklamou na jednu z certifikačních autorit na tom může těžko něco změnit.

Kdy budeme chtít elektronický podpis?

Je pravda, že cena, za kterou se rozhodla certifikáty nabízet Česká pošta (190 Kč na rok), se již vcelku blíží relacím přijatelným i pro běžného občana, který by rád elektronicky vyřizoval některé agendy, kvůli nimž musel dosud běhat na úřady. Ovšem cenový pokles evidentně stále nestačí, a i kdyby byly certifikáty za korunu, nebude to k ničemu dokud:

» nebude existovat dostatek agend, při nichž bude možné elektronický podpis využít,
» nebudou výhody elektronického podpisu natolik zpopularizovány, že držení něčeho takového bude běžný občan vnímat jako výhodu.

A to je trochu začarovaný kruh. Úřady, ale i další organizace, nemají příliš chuť rozšiřovat agendy založené na elektronickém podpisu, což doprovázejí ne zcela nelogickou argumentací, že o takové služby není mezi občany velký zájem. (Argumenty tohoto typu bylo možné zaslechnout v posledních měsících zejména z obecních samospráv, když jim od 1. 1. 2006 vyvstala povinnost mít k dispozici elektronickou podatelnu.) A občané si certifikáty nepožijí proto, že užitek z jeho pořízení (a každoroční obnovování za další peníze) ani zdaleka neodpovídají nákladům na jeho získání a udržování.

Stačí se podívat na vcelku omezené množství agend, při nichž je dnes elektronický podpis zapotřebí. Z veřejných agend určených pro širší okruh obyvatelstva se vlastně jedná pouze o elektronická daňová přiznání, elektronické listy důchodového pojištění a žádosti o sociální dávky. Uprímně řečeno, nelze úplně předpokládat, že sociálně slabí občané si začnou hromadně požívat certifikáty, aby mohli žádat o sociální dávky elektronicky. Co se týče

Miloslav Mojžíš

Autor je specialistou v oblasti analýzy a implementace podnikových informačních systémů. Pracuje jako konzultant softwarové společnosti Unicorn.

Pohled z praxe**Našli jste využití pro elektronický podpis, ať již pro soukromé účely nebo pro účely firemní?****Radek Leitgeb**, 2N Telekomunikace
(25 serverů, 200 PC)

Elektronický podpis se vyskytuje v různých podobách. Pokud jde o ten státní, zatím se neví, zejména díky tomu, že státní správa není zatím takto přístupná. V této oblasti je vidět náskok soukromého sektoru, protože elektronická autorizace je dnes např. u bank samozřejmě a poměrně bezpečná.

Jakub Humpolec, Ixtent
(5 serverů, 9 PC)

Elektronický podpis používám při komunikaci s bankou a jinými finančními institucemi. Jde o aplikace, které umožní zcela nahradit návštěvu pobočky dané instituce a vše vyřídít ve zlomku času nutného pro klasické podpisy (např. bankovních příkazů). Jako jednu z překážek vidím například to, že již dnes mám takových podpisů více a to dokonce vydaných jednou certifikační autoritou. Zdá se, že organizace využívající podpisy připraví své řešení a nikoho nezajímá, zdali už svůj el. podpis mám. Paradoxně tak vzniká situace, kdy nejen mé ruční podpisy, ale i ty elektronické jsou každý přece jen trochu jiné.

Michal Tomek, InterSystems
(5 serverů, 9 PC)

Elektronický podpis nepoužíváme. Bez nějakého obsáhlejšího průzkumu máme zatím dojem, že by celkové úspory, jež by nám jeho použití přineslo, ani nevyvážily celkové náklady spojené s vyhodnocováním a zaváděním jeho používání.

důchodového pojištění, jedná se o typicky firemní agendu, navíc řada z uživatelů pro ni využívá certifikátů ČSSZ, které jsou pro tuto službu ekvivalentní k valifikovaným certifikátům. Pokud jde o elektronická daňová priznání, z vlastní zkušenosti můžeme potvrdit, že se jedná o službu užitečnou, nicméně prostoru pro zlepšování je i zde stále více než dost, zejména co se týče uživatelské přívětivosti a jednoduchosti ovládání. Nejedná se přitom o nic podřadného, protože právě uživatelská konformita je jedním z hlavních kritérií rozhodujících o tom, zda se uživatel rozhodne s aplikací pracovat a nebo zvolí jinou možnost.

Stále v začarovaném kruhu

Proč by pomocí elektronického podání nemohlo být možné například požádat o nový občanský průkaz, cestovní pas nebo podat návrh na zápis do obchodní-

ho rejstříku? A konečně, proč bychom s pomocí certifikátu nemohli zaslat svůj hlas do místního referenda nebo i celostátních voleb? Nejedná se přitom o žádné sci-fi, protože elektronicky lze již volit například – považte! – v Estonsku, kde byl nový způsob organizace voleb poprvé vyzkoušen na podzim loňského roku. Čímž se však dostáváme k původnímu slepico-vajcovnímu problému: lidé si nebudou certifikáty pořizovat, protože agend pro jejich použití (jako právě třeba volby) je málo, a vláda na druhou stranu nebude použití certifikátů nijak extrémně prosazovat, protože o tyto agendy „není zájem“.

Vláda však není jediným viníkem. Je skutečně otázkou, proč Microsoft v české verzi operačního systému Windows už dávno nezahrnuje v rámci lokalizace produktu První certifikační autoritu mezi důvěryhodné kořenové certifikační autority, ačkoliv se v úložišti důvěryhodných kořenových certifikátů na druhou stranu nacházejí certifikační autority, které zdaleka nesplňují potřebné standardy – některé z nich vůbec neexistují, jiné nezveřejňují pravidelně CRL listy apod. Pokud by kořenové certifikáty zmíněné certifikační autority (a v aktualizovaných verzích i nově akreditované) byly uloženy jako důvěryhodné, nedocházelo by k situacím, kdy jste nuceni nepoučenému uživateli vysvětlovat, že e-mail, který jste mu právě zaslali, je skutečně kvalifikovaně podepsán podle českého i evropského

úložiště. Většina lidí si snadno dovede představit, co karta znamená a jak s ní zacházet. I elektronické podepsání s pomocí čipové karty by pak bylo z pohledu uživatele hmatatelnější operací než podepsání s pomocí jakéhosi certifikátu uloženého přímo v počítači.

Již dnes si samozřejmě může kdokoliv požádat o vydání certifikátu na čipové kartě. Ovšem vzápětí narazíme na další problém – bez příslušného čtecího zařízení nám karta k ničemu nebude. Čímž nám náklady dále stoupají. Leda... leda že by se posunul rychleji vpřed projekt evropských eID karet, který je sice teoreticky rozpracován vcelku pěkně, ale na jeho realizaci si ještě chvíli počkáme. Pasy s biometrickými údaji sice začneme používat již za dva roky, ale minimálně dalších pár let potrvá, než se v nich objeví také technologie pro elektronický podpis, která bude umožňovat nejen samotné podepsování, ale bude obsahovat i celou řadu dalších agend – zdravotní knížku, řidičský průkaz a řadu dalších. Vzhledem k tomu, že shoda „shora“ se na úrovni členských států EU v nejbližší době neočekává, rozhodlo se několik zemí jít vlastní cestou.

Bez účasti států to nepůjde

Pokud Belgie, Finsko, Španělsko (vedle již zmíněného Estonska) v rozšiřování svých elektronických agend s využitím elektronického podpisu uspějí, bude to jistě dobrý základ pro pozdější celouni-

Práci s elektronickým podpisem zatím příliš neusnadňuje ani Microsoft

práva, přestože jeho poštovní klient mu sděluje, že podpis je nedůvěryhodný.

Objektivním problémem může být také skutečnost, že certifikát pro elektronický podpis je ve své základní podobě značně abstraktní pojem (nemluví o tom, že pro elektronické podepsání dokumentu se používá privátní klíč a nikoliv certifikát, na němž je naopak uložen pouze klíč veřejný). Pro standardního uživatele není příliš jednoduché si představit, jak s certifikátem vlastně nakládat. Problémů přitom může vzniknout celá řada – jen samotná reinstalace počítače způsobí nenávratnou ztrátu certifikátu, pokud předem neprovedete jeho zálohu – a který běžný uživatel si na to v předstihu vzpomene?

Řešením, které by mohlo vést k větší popularitě elektronického podpisu, je „zhmotnění“ certifikátu jeho umístěním na čipovou kartu nebo obdobně

ní dohodu. U nás je zatím podobný vývoj ve stadiu úvah, nebo ještě spíše – řečeno společně s Cimrmanem – předmětem vášnivých diskusí v anarchistických kroužcích. A blížící se volby na tom těžko něco změní: Jeden kandidát na vítěze voleb už několik let prokazuje, že rozvoj elektronických agend rozhodně není na popředí jeho zájmu, druhý se pak po volbách pro jistotu rovnou chystá zrušit Ministerstvo informatiky. Jestliže se skomírajícím elektronickým podpisem nedokázal nic hmatatelného udělat ani Vladimír Mlynář, ani Dana Běrová, není příliš pravděpodobné, že případný povolební návrat agendy pod organizaci bez statutu ministerstva (jako byl ÚVIS) nebo její převedení pod Ministerstvo dopravy (nebo jiný podobný úřad „příbuzný“ informatice) by rozvoji elektronického podpisu a příbuzných agend mohl v nejbližších letech pomoci. □